Bijlage bij Kamerbrief beleidsreactie onderzoek geautomatiseerde risicoselectie

Reactie op de algemene aanbevelingen
De onderzoekers doen het rapport enkele algemene aanbevelingen aan publieke dienstverleners. Wij zullen hieronder ingaan op de rol en verantwoordelijkheid van het ministerie van BZK hierin.

Basis op orde
Een eerste aanbeveling van de onderzoekers is om ervoor te zorgen dat de AVG op toereikende wijze is geïmplementeerd. Een randvoorwaarde daarbij is dat de informatiehuishouding op orde is. Overheden hebben daar al veel aandacht voor. Naar aanleiding van een eerder onderzoek naar naleving van de AVG door overheden is in 2024 vanuit het Rijk en gemeenten al een pakket van stappen aangekondigd.[1] In het kader van onderhavige aanbeveling wijzen de onderzoekers specifiek op de structurele borging van de Data Protection Impact Assessment (DPIA) en de integratie van de DPIA en het Impact Assessment Mensenrechten en Algoritmen (IAMA). Het belang hiervan is duidelijk. Een DPIA is in het geval van verwerking van persoonsgegevens ten behoeve van geautomatiseerde risicoselectie verplicht[2] en het is een *good practice* om deze iedere drie jaar te evalueren als er geen wijzigingen zijn in de verwerking.[3] Het ministerie van BZK ondersteunt overheidsorganisaties bij het uitvoeren van een DPIA door middel van een Pre-scan DPIA en (de handreiking bij) het Rijksmodel DPIA. Beide hulpmiddelen zijn vorig jaar geactualiseerd en ook als online invulhulpen beschikbaar.[4] Het IAMA is door BZK ontwikkeld om overheden te ondersteunen bij het in kaart brengen van de impact van algoritmen op grondrechten en een onderbouwde afweging te maken over de inzet van algoritmen en AI-systemen. Het IAMA is in februari jl. geactualiseerd.[5] We zijn in afwachting van het template voor de grondrechteneffectbeoordeling in de zin van artikel 27 van de AI-verordening, dat het EU AI-bureau momenteel ontwikkeld. In het vernieuwde IAMA zijn de vereisten voor deze grondrechteneffectbeoordeling verwerkt. Het geactualiseerde IAMA wordt verspreid onder overheden, waarbij het belang van een impactassessment voor hoog-risico AI-systemen en impactvolle algoritmen, alsook het belang van periodieke herhaling en publicatie, onder de aandacht zal worden gebracht.[6] BZK heeft al een handreiking ontwikkeld voor het geïntegreerd uitvoeren van een IAMA en een DPIA; deze wordt de komende tijd geactualiseerd.[7] Verder ontwikkelt BZK voor het IAMA een online invulhulp die, waar mogelijk, geïntegreerd wordt met de invulhulp voor een DPIA en het template voor de grondrechteneffectbeoordeling voor hoog-risico AI-systemen dat het EU AI-bureau momenteel ontwikkelt, om te voorkomen dat overheden dubbel werk moeten doen.[8]

---

[1] Kamerstukken II, 2023/24, 32 761, nr. 304.
[2] Besluit inzake lijst van verwerkingen van persoonsgegevens waarvoor een gegevensbeschermingseffectbeoordeling (DPIA) verplicht is, Staatscourant nr. 64418, 27 november 2019.
[3] Model DPIA Rijksdienst, ministerie van BZK, mei 2023, p. 9.
[4] https://minbzk.github.io/par-dpia-form/. Dit zijn momenteel nog bèta-versies.
[5] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2026/02/16/impact-assessment-mensenrechten-en-algoritmes.
[6] In lijn met de toezegging hierover aan de Eerste Kamer, T03667. Er bestaan ook andere impactassessments, zoals de AI Impact Assessment (AIIA), ontwikkeld door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.
[7] Handreiking gezamenlijk gebruik IAMA en Model DPIA Rijksdienst, ministerie van BZK, 19 januari 2023.
[8] Dit template wordt medio 2026 verwacht.

Bestuurlijke afweging
Een tweede aanbeveling van de onderzoekers aan publieke dienstverleners is om een bestuurlijke visie te ontwikkelen op de inzet van geautomatiseerde risicoselectie en om vast te leggen wat de kaders zijn voor de keuze voor eventuele inzet, waar ontwikkeling en beheer zijn belegd, en hoe besluitvorming, verantwoording en evaluatie plaatsvinden. Sommige organisaties zijn hiermee al verder dan andere. De precieze invulling hiervan is afhankelijk van de organisatie. Wij zullen in het kader van de kennisdeling met uitvoeringsorganisaties verkennen welke *good practices* er op dit vlak zijn en bekijken of hierbij ondersteuning gewenst is.

Expertise opbouwen en kennis uitwisselen
Een derde aanbeveling is om expertise op te bouwen zodat de ethische aspecten en de impact op de grondrechten, vooral op het vlak van non-discriminatie, adequaat beoordeeld kunnen worden. Specifiek wordt aanbevolen om een ethische commissie of ethisch adviseur bij de ontwikkeling en het beheer van geautomatiseerde risicoselectie-instrumenten te betrekken. Een aantal publieke dienstverleners doet dit al. Instrumenten zoals de Code Goed Digitaal Openbaar Bestuur (CODIO) en het IAMA zijn door BZK ontwikkeld om overheden te helpen de ethische aspecten en impact op grondrechten in kaart te brengen. Met oog op de aankomende verplichting in de AI-verordening om een grondrechtenimpactassessment uit te voeren voor hoog-risico AI-systemen bekijkt BZK momenteel hoe overheden hierbij beter ondersteund kunnen worden. In het verlengde hiervan is de vierde aanbeveling om in structurele en hoogwaardige kennisuitwisseling te voorzien. Wij hebben in de beleidsreactie reeds aangegeven de kennisopbouw en -deling te willen versterken.

Invloed risicoselectie op medewerker
Tot slot brengen de onderzoekers onder de aandacht dat nader onderzoek nodig is naar het mogelijke effect van geautomatiseerde risicoselectie op de wijze waarop medewerkers dossiers inhoudelijk behandelen en tot een beslissing of besluit komen. Wij onderschrijven het belang hiervan en naar aanleiding van een aangenomen motie van vorig jaar is de aanbeveling om hier onderzoek naar te doen opgenomen in het Algoritmekader.[9] In het kader van de kennisdeling kunnen hier verder inzichten over worden opgedaan.

Instrumenten voor bias- en discriminatietoetsing
Bij geautomatiseerde risicoselectie speelt in het bijzonder het risico op indirecte discriminatie. Daarvan kan sprake zijn wanneer onderscheid wordt gemaakt op grond van kenmerken die op zichzelf niet door de wet beschermd zijn maar wel (sterk) samenhangen met beschermde kenmerken, bijvoorbeeld ras of religie. Onderzoek naar indirecte discriminatie is moeilijker dan naar directe discriminatie en er zijn dan ook adequate kennis en toegespitste methodieken nodig om mogelijke indirecte discriminatie op te sporen. De twee instrumenten waarbij BZK betrokken is, richten zich hierop. Het Centraal Planbureau (CPB) heeft in 2025 in samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) de Selectiviteitsscan ontwikkeld om selectie-algoritmen te toetsen op mogelijke ongelijke

[9] Motie van het lid Van Nispen over "blinde" beoordeling van burgers waar mogelijk toepassen, Kamerstukken II, 2024/25, 32 761, nr. 323; Kamerstukken II, 2025/26, 26 643, nr. 1423.

behandeling.[10] Wij waarderen het zeer dat CPB, CBS en UWV het initiatief hiertoe hebben genomen. De CPB-tool is getest op de Sollicitatiescan van UWV. Door middel van koppeling van data van UWV en microdata van het CBS, bijvoorbeeld aan gegevens over de migratieachtergrond of het geslacht van burgers die een WW-uitkering krijgen, kunnen mogelijke ongelijkheden op grond van gevoelige gegevens in kaart worden gebracht, zonder dat UWV zelf over die gevoelige gegevens hoeft te beschikken of inzage krijgt in die gegevens. De CPB-tool biedt bovendien ook inzicht in ongelijkheden als gevolg van menselijke selectie. Wij zien de Selectiviteitsscan als een waardevolle tool voor biastoetsing waarbij het recht op bescherming van gevoelige persoonsgegevens van burgers is geborgd. Het CPB doet aan de Rijksoverheid de aanbeveling om de Selectiviteitsscan beschikbaar te maken voor de gehele overheid. Wij onderzoeken momenteel wat daarvoor nodig is. Daarnaast is het ministerie van BZK, samen met enkele andere overheidsorganisaties, betrokken bij het ontwikkelen van een Nederlandse Technische Afspraak (NTA) over methoden voor toetsing van bias en discriminatie in profileringsalgoritmen.[11] Dit traject wordt sinds april 2025 begeleid door NEN, het Nederlands Normalisatie Instituut. Het ministerie van Justitie en Veiligheid is financieel initiatiefnemer van het project. Hierbij zijn naast overheden ook verschillende experts, wetenschappers en maatschappelijke organisaties betrokken. Een NTA is een afspraak tussen de betrokken organisaties om te komen tot een gestandaardiseerde aanpak. De ontwikkeling van de NTA sluit ook aan bij de aanbeveling van de onderzoekers om samen met de wetenschap een model te ontwikkelen voor statistische validering van risicoselectie-instrumenten. In het voorjaar zijn via een publieksconsultatie reacties op de concept-NTA opgehaald. Naar verwachting is de NTA gereed in de zomer van 2026. Eventueel kan na totstandkoming van de NTA bekeken worden of vervolgstappen gewenst zijn.

[10] https://www.cpb.nl/publicatie/selectiviteitsscan-veilige-toetsing-van-algoritmes.
[11] De NTA richt zich op profileringsalgoritmen die buiten de reikwijdte van de AI-verordening vallen en zal een aanvulling zijn op geharmoniseerde normen die in het kader van de AI-verordening worden ontwikkeld voor hoog-risico AI-systemen.